

Phát huy tính tích cực trong học tập, rèn luyện của học viên trong các trường quân đội

TS. PHẠM VĂN XÂY

Trường Đại học Văn hóa Nghệ thuật Quân đội; Email: phamvanxay1001@gmail.com

Tóm tắt: Tính tích cực là trạng thái trong ý thức và hành vi của con người đối với đời sống, thể hiện tính chủ động của mỗi cá nhân tạo ra sự biến đổi theo hướng phát triển; đây chính là điều kiện thuận lợi nhằm nâng cao hiệu quả hoạt động thực tiễn của con người. Còn quá trình học tập là quá trình người học lĩnh hội tri thức khoa học, rèn luyện kỹ năng, kỹ xảo, phát triển tư duy độc lập sáng tạo và vận dụng các kiến thức đó vào giải quyết các vấn đề của thực tiễn đặt ra. Gần với học tập và rèn luyện trong các nhà trường quân đội (NTQĐ) thì tính tích cực của người học được coi là yếu tố nền tảng để nâng cao chất lượng giáo dục - đào tạo (GD - ĐT).

Từ khóa: tính tích cực; ý thức; hành vi; học tập; rèn luyện; các trường quân đội.

1. Vai trò tính tích cực học tập của học viên trong nhà trường trong quân đội hiện nay

Trong những năm qua, các nhà trường trong toàn quân đã tích cực đổi mới, không ngừng nâng cao chất lượng đào tạo, đáp ứng yêu cầu nhiệm vụ xây dựng quân đội, củng cố quốc phòng, bảo vệ Tổ quốc. Học viên tốt nghiệp ra trường cơ bản đã đáp ứng được yêu cầu đòi hỏi của quân đội và xã hội, hoàn thành tốt chức trách, nhiệm vụ được giao. Bên cạnh việc quan tâm nâng cao chất lượng đội ngũ giảng viên, các nhà trường luôn quan tâm, chú trọng phát huy tính tích cực trong học tập, rèn luyện của học viên, qua đó đã tạo ra phong trào học tập, rèn luyện mang tính tự giác, hào hứng, say mê, chủ động đi sâu khám phá, tìm tòi những tri thức mới... thường xuyên nghiên cứu thêm sách, báo, tài liệu có liên quan đến chuyên ngành mình học và đặc biệt rất tích cực tham gia giải quyết các tình huống, nhiệm vụ mà quá trình học tập đặt ra. Đa số học viên đã nhận thức vai trò của tính tích cực, cũng như nhiệm vụ và trách nhiệm của mỗi cá nhân chủ động tìm tòi, lựa chọn phương pháp học tập hiệu quả nhất; rèn luyện, tri thức, kỹ năng, thái độ, cũng như tự kiểm tra đánh giá kết quả học của mình. Điều này cho thấy, các NTQĐ đã phát huy tốt tính tích cực trong học tập, rèn luyện của học viên. Vai trò đó được thể hiện trên một số mặt sau:

Thứ nhất, tạo ra động lực giúp học viên không ngừng vươn lên nắm vững kiến thức, phát triển trí tuệ, hoàn thiện nhân cách quân nhân. Nhờ có sự quan tâm của lãnh đạo, chỉ huy của các nhà trường mà tri thức, tình cảm, ý chí quyết tâm, động cơ, thái độ, phương

pháp học tập... của học viên được huy động một cách cao nhất. Điều này có ý nghĩa quan trọng để học viên nắm kiến thức, phát huy sở trường, vận dụng tốt các kiến thức đã học vào thực tiễn. Quá trình này không những giúp họ sớm bộc lộ những năng lực tiềm ẩn, mà còn giúp mỗi nhà trường đề ra các giải pháp phát huy tính tích cực của học viên trong quá trình đào tạo. Hiện nay, mục tiêu, yêu cầu đào tạo của các NTQĐ không chỉ là trang bị tri thức, rèn luyện bản lĩnh chính trị, mà quan trọng hơn là xây dựng nhân cách quân nhân, lòng trung thành, khát vọng cống hiến, làm chủ tri thức, xây dựng Quân đội, phụng sự Tổ quốc và phục vụ nhân dân. Do đó, việc phát huy tính tích cực của học viên trong học tập, rèn luyện không chỉ góp phần tạo ra động lực bên trong để phát triển cái đúng, cái tốt, cái đẹp, tính tự chủ, tự giác và hình thành lý tưởng, ý chí vươn lên trong quá trình học tập, rèn luyện, xây dựng nếp sống chính quy, hình thành những phẩm chất tốt đẹp tạo nên cái đẹp trong nhân cách, trong tâm hồn của học viên, mà còn góp phần nâng cao chất lượng tự học tập, tự nghiên cứu của người học nhằm phát triển tư duy khoa học, trau dồi tri thức, nâng cao kỹ năng công tác theo mô hình, mục tiêu đào tạo⁽¹⁾.

Thứ hai, góp phần khắc phục thái độ thụ động, dựa dẫm, ỷ lại, trung bình chủ nghĩa trong quá trình học tập của học viên. Quá trình học tập, lĩnh hội tri thức mỗi học viên đã tích cực, chủ động, độc lập, sáng tạo, luyện tập thói quen chấp hành kỷ luật, rèn luyện động cơ, thể lực, tâm lý, ý chí, bản lĩnh chính trị, đạo đức, lối sống, tự giác học tập, rèn luyện một cách đúng đắn, thúc đẩy sự cố gắng, nỗ lực của mình ở mức độ cao nhất. Bên

cạnh đó, mỗi cá nhân đã chủ động khắc phục những tồn tại, yếu kém của bản thân, dám đấu tranh chống lại thói hư tật xấu, những hiện tượng lười học, bỏ học, vi phạm kỷ luật. Điều đó cho thấy, các NTQĐ đã chuyển hoá được mục tiêu GD - ĐT, phát huy tính tích cực của học viên trong học tập, rèn luyện vào xây dựng môi trường, nếp sống văn hóa, vào các hoạt động dạy và học, vào từng quân nhân và từng đơn vị trong mỗi nhà trường, tạo nên một chỉnh thể thống nhất giữa hai mặt: một mặt, phát huy tính tự giác của học viên trong học tập, rèn luyện góp phần nâng cao chất lượng GD - ĐT, qua đó gắn kết từng quân nhân với tập thể quân nhân, với nhà trường và quân đội; mặt khác, góp phần khắc phục thái độ thụ động, dựa dẫm, ỷ lại, trung bình chủ nghĩa trong quá trình học tập, khơi dậy ở học viên tính tích cực, tự giác, say mê, hứng thú trong quá trình học tập, rèn luyện và nghiên cứu khoa học. Quá trình này không chỉ phát huy tính tích cực, chủ động, mà còn góp phần định hướng sự phát triển toàn diện nhân cách học viên, ngăn chặn sự xâm nhập của tệ nạn xã hội, thiết thực góp phần rèn luyện kỷ luật, xây dựng môi trường giáo dục lành mạnh. Như vậy, quá trình phát huy tính tích cực của học viên trong học tập, rèn luyện đã chuyển hoá thành điều kiện, thành tiền đề để nâng cao chất lượng GD - ĐT của các NTQĐ.

Thứ ba, góp phần xây dựng các NTQĐ mẫu mực, chính quy, vững mạnh toàn diện. Từ tầng sâu căn cốt văn hóa, phát huy tính tích cực trong học tập, rèn luyện, một mặt đã góp phần cảm hoá học viên, thúc đẩy họ luôn luôn có ý thức tự học, tự rèn, xây dựng văn hóa ứng xử, tôn sư trọng đạo, hình thành ý thức học tập suốt đời, học theo cái đẹp và học thể nào cho đẹp, xây dựng đời sống văn hóa tinh thần lành mạnh, phát triển nhân cách, lối sống. Mặt khác, phát huy tính tích cực sẽ thấm sâu vào nhận thức của từng học viên, hình thành ở họ nhu cầu tự học, tự hoàn thiện tri thức, nhân cách và khát khao vươn lên làm chủ tri thức, làm chủ trang thiết bị học tập hiện đại, xây dựng cho mình lối sống cao cả, giàu tình người, giàu đức hy sinh, yêu quê hương, đất nước và có ý thức tự vươn lên trong học tập, rèn luyện. Hiện nay, biểu hiện tính tích cực trong học tập, rèn luyện của học viên trong NTQĐ không chỉ là tinh thần ham học hỏi, thích hiểu biết của người học và sự tận tụy, hết lòng vì học viên của cán bộ, giảng viên một cách tự nguyện, trách nhiệm... với ý thức "học nhi bất yếm, hỏi nhân bất quyện" (học không biết chán, dạy người không biết mỏi), mà còn là thái độ luôn coi trọng sự học, coi trọng người có học. Do đó, phát huy tính

tích cực trong học tập, rèn luyện của học viên đã trở thành giá trị văn hóa được phát triển sâu rộng, lan tỏa, thấm thấu đến đời sống sinh hoạt, học tập, rèn luyện, tạo ra bầu không khí chan hòa, thân ái, mô phạm trong giao tiếp, ứng xử, đồng thời khẳng định sự mực thước, chính quy, xây dựng các NTQĐ vững mạnh toàn diện.

2. Giải pháp phát huy tính tích cực học tập, rèn luyện của học viên trong nhà trường trong quân đội hiện nay

Phát huy tính tích cực học tập, rèn luyện của học viên là kết quả tác động tổng hợp của nhiều yếu tố, cùng với sự tham gia của nhiều lực lượng. Trên cơ sở kết quả GD - ĐT của các NTQĐ những năm qua, xin đưa ra một số giải pháp nhằm phát huy tính tích cực, tự giác trong học tập, rèn luyện của học viên gồm:

Một là, tiếp tục đổi mới chương trình, nội dung, phương pháp dạy học theo hướng tích cực hóa hoạt động nhận thức của học viên. Để việc đổi mới nội dung chương trình và phương pháp dạy học theo hướng tích cực hóa, một mặt cần đổi mới nhận thức cho các lực lượng tham gia giáo dục, coi học viên là trung tâm của quá trình đổi mới. Tức là, đổi mới chương trình, nội dung, phương pháp giáo dục phải phát huy được tính tích cực, tự giác của học viên trong học tập, rèn luyện, từ đó tạo ra sự đồng thuận giữa các lực lượng đối với nhiệm vụ GD - ĐT của mỗi nhà trường. Mặt khác, việc đổi mới chương trình, nội dung, phương pháp cần căn cứ vào vào mục tiêu, yêu cầu, nhiệm vụ, cũng như thực tiễn GD - ĐT của mỗi nhà trường. Đồng thời, Đổi mới chương trình, nội dung, phương pháp dạy và học, phương pháp thi, kiểm tra theo hướng hiện đại, nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện⁽²⁾, tuân thủ logic của quá trình nhận thức, sắp xếp các nội dung cho phù hợp: nội dung trước là cơ sở của nội dung sau theo đúng phương châm GD - ĐT của Quân đội: "Cơ bản, hệ thống, thống nhất, chuyên sâu" hướng đến việc truyền tải tri thức cho học viên một cách nhanh nhất và đạt hiệu quả cao nhất.

Hai là, nâng cao vai trò của các lực lượng giáo dục trong phát huy tính tích cực học tập của học viên. Phát huy tính tích cực học tập của học viên cần có sự tham gia của nhiều lực lượng như: Cấp ủy Đảng các cấp, đội ngũ giảng viên, các tổ chức quần chúng. Để thực hiện tốt nội dung này các NTQĐ cần thấu triệt mục đích của việc phát huy tính tích cực trong học tập, rèn luyện của học viên, là phải sử dụng mọi phương thức và biện pháp giáo dục, nhằm giúp cho quá trình này trở thành quá trình tự thân của học viên. Theo đó, các nhà trường cần

xây dựng nghị quyết lãnh đạo sát đúng với đối tượng và tình hình thực tiễn; xây dựng kế hoạch hoạt động chặt chẽ, đồng bộ, kiện toàn thể chế lãnh đạo, cơ chế làm việc hợp lý, chặt chẽ, khoa học, phân công trách nhiệm rõ ràng, tăng cường các biện pháp kiểm tra, giám sát, tổng kết thực tiễn, chủ động ngăn ngừa những biểu hiện tiêu cực; tạo điều kiện để học viên phát huy tính tích cực trong học tập, rèn luyện, chủ động □trang bị kiến thức, rèn luyện kỹ năng, kỹ xảo thực hành, phát triển tư duy sáng tạo và giáo dục nhân cách⁽³⁾.

Ba là, tạo ra động lực để học viên phát huy cao nhất tính tích cực, tự giác trong học tập, rèn luyện. Học tập trong môi trường sư phạm quân sự là quá trình đầy khó khăn, gian khổ. Do đó, để phát huy tốt tính tích cực trong học tập, rèn luyện của học viên, NTQĐ cần tạo ra động lực giúp cho học viên say mê, có động cơ học tập đúng đắn. Cần coi đây là □phương tiện□ là điều kiện để xây dựng mỗi nhà trường trở thành □điểm sáng văn hóa□ xây dựng mỗi cán bộ, giảng viên, học viên trở □thành những quân nhân có văn hóa, mỗi đơn vị cơ sở là một tập thể quân nhân có văn hóa⁽⁴⁾. Đây là giải pháp quan trọng trong xây dựng động cơ, nhu cầu học tập, rèn luyện của học viên, qua đó phát huy tính tích cực, tự giác, sáng tạo trong học tập, rèn luyện, nghiên cứu khoa học, nâng cao trình độ hiểu biết về mọi mặt, tạo cơ sở, nền tảng để xây dựng nhân cách quân nhân, đáp ứng yêu cầu nhiệm vụ trên cương vị, chức trách được giao.

Bốn là, tiếp tục coi trọng xây dựng, kiện toàn, nâng cao chất lượng đội ngũ nhà giáo, cán bộ quản lý giáo dục. Đội ngũ này là nhân tố quan trọng, có vai trò quyết định chất lượng GD - ĐT. Vì vậy, các NTQĐ cần quan tâm hơn nữa đến việc chăm lo, bồi dưỡng, xây dựng đội ngũ nhà giáo, cán bộ quản lý giáo dục, bảo đảm đủ về số lượng, chất lượng, có cơ cấu, độ tuổi, chuyên ngành hợp lý, đồng thời chuẩn hóa theo tiêu chuẩn của Nhà nước, quy định của Bộ Quốc phòng. Làm tốt công tác tạo nguồn, quy hoạch, đào tạo, bố trí, sử dụng cán bộ và phát huy khả năng của đội ngũ này; chú trọng bồi dưỡng rèn luyện phương pháp, tác phong công tác, trình độ chuyên môn, nghiệp vụ, năng lực tư duy, sáng tạo, khả năng nghiên cứu khoa học, trình độ ngoại ngữ, công nghệ thông tin, đáp ứng yêu cầu nhiệm vụ trong tình hình mới và hội nhập quốc tế. Mỗi cá nhân phải luôn nỗ lực cố gắng vươn lên, tích cực học tập, nghiên cứu, nâng cao trình độ; phát huy vai trò tiên phong, gương mẫu trong giảng dạy, nghiên cứu khoa học; thực hiện tốt việc đào tạo, tự đào tạo, coi đây là nhu cầu, biện pháp

để nâng cao năng lực, trình độ chuyên môn, phương pháp sư phạm và tác phong công tác.

Năm là, quan tâm chăm lo đời sống vật chất, tinh thần tạo điều kiện thuận lợi cho học viên học tập, rèn luyện. Để việc phát huy tính tích cực của học viên thực sự có hiệu quả, đòi hỏi các NTQĐ cần tăng cường hoàn thiện cơ sở vật chất, môi trường học tập, nghiên cứu khoa học, tạo điều kiện cho sự phát triển toàn diện cả về thể lực, trí tuệ, đạo đức, kỹ năng, năng lực hoạt động thực tiễn; bảo đảm học viên khi ra trường có đủ điều kiện, khả năng hoàn thành tốt chức trách, nhiệm vụ trên cương vị được giao. Mặt khác, cần quan tâm xây dựng môi trường văn hóa, môi trường sư phạm và làm cho môi trường đó thực sự trở thành nơi học tập, sinh hoạt, nghiên cứu khoa học của cả giảng viên và học viên.

Hiện nay, các NTQĐ bên cạnh những học viên phát huy tốt tính tích cực trong học tập, rèn luyện, thì □ý thức trách nhiệm, động cơ học tập, rèn luyện của một số học viên còn chưa cao, thiếu tích cực, chủ động, sáng tạo trong tự học tập, tự nghiên cứu và tu dưỡng rèn luyện, phấn đấu vươn lên⁽⁵⁾. Do đó, việc phát huy tính tích cực học tập, rèn luyện của học viên ở các NTQĐ sẽ khơi dậy tính tự giác, lòng say mê, nhiệt tình trong học tập, rèn luyện của học viên, qua đó góp phần nâng cao hơn nữa chất lượng GD - ĐT, đáp ứng yêu cầu, nhiệm vụ xây dựng Quân đội và bảo vệ Tổ quốc trong tình hình mới. Điều quan trọng là phải làm cho quá trình này thực sự đi vào chiều sâu, trở thành những giá trị được chuyển hóa thành phẩm chất bên trong của mỗi học viên, trở thành tự giác, thành nghĩa vụ, tình yêu, giám hy sinh, cống hiến và biết xử lý, giải quyết những vấn đề bức thiết mà thực tiễn đặt ra./.

(1), (5) Trường Đại học Văn hóa Nghệ thuật Quân đội (2020), *Văn kiện Đại hội đại biểu Đảng bộ Trường Đại học Văn hóa Nghệ thuật Quân đội lần thứ IX, nhiệm kỳ 2020 - 2025*, Hà Nội, tr.16.

(2) Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI (2011)*, Nxb. Chính trị - Hành chính, Hà Nội, tr 216.

(3) *Bế Xuân Trường, Nguyễn Bá Dương (2013), Xây dựng và bảo vệ Tổ quốc trong tình hình mới*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, tr.146.

(4) Tổng cục Chính trị (1996), *Một số hiểu biết cơ bản về Văn học - Nghệ thuật và Giáo dục thẩm mỹ*, Nxb. Quân đội nhân dân, Hà Nội, tr.85.